Број 276 У Новом Саду, у петак 12. децембра 1903. Година XXXVIII.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот., на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131.

Дал' да идемо у социјалисте?

I.

Ове јесени било је социјалистичких зборова скоро по свима нашим селима Бачке и Баната. Зборове је те удесила управа социјално-демократске странке из Будимпеште, у којој су узгред буди речено скоро сами Јевреји. И та се управа постарала, да се на тим зборовима говори и српски.

Последњих дана добио сам више писама из разних места. Сва су та писма од ратара. Хоће да чују: Шта мисли „Застава“ о социјално-демократском начелу и социјално-демократској странци? Из писама се види, да неки осуђују ту ствар и јасно виде куд их воде, а некима као да се свиди.

Ја сам о тој ствари већ писао у „Застави“. Писао сам пре неколико година и књижицу: „Земљорадничка сиротиња у Угарској“. Но ствари су пошле тако, да бих на сваки начин поново писао о томе, а да и нисам позван.

Хоћу да кажем дакле: Како ја мислим о социјално демократском начелу? Па онда: Како ја мислим о социјално-демократској странци? То јест о социјално-демократској странци у Угарској (у којој има и наших Срба).

Јер, то двоје, није једно и исто. Ја на пример социјално-демократско начело ценим и уважавам. То ме је начело занело у мојој младости. Ја сам провео читаве године свога живота проучавајући то начело. Ја и данас верујем, да у социјализму има највише онога, што ће да преобрази свет и усрећи људе. То је моје научно уверење. Можда и грешим, ал ја тако мислим.

Кад ово кажем, онда имам на уму прави социјализам, научни социјализам. Јер оно, што се по нашим селима продаје као социјализам и социјална демократија, то је грдна гомила глупости. А како ми изгледа, та је гомила глупости помешана са још већом гомилом нечијег — невољаства.

Нами Србима наменули су у тој странци врло жалосну улогу. Да први извадимо кестење за друге и да својим лешевима испунимо шанчеве, преко који други да пређу — али не у социјализам, него сам их враг знао куд.

Крупне сам речи изрекао, ал држим умећу и да их докажем. И показаћу, за што ја држим, да је за нас најбоље да се држимо програма радикалне странке. Економски програм радикалне странке, за данас нам је довољан. Да он не крчи пута напретку, да он не спрема земљиште за срећни је доба, да он не тражи најпре оно, без чега не може да дође ново доба, ја бих први окренуо главу од њега.

Но да идемо редом. Ствар је озбиљна и важна, и ја молим читаоце, да прочитају најпре све ове чланке до краја, па онда нека суде. Многи мође на коцку све, па је право да зна, камо га воде и шта хоће с њим.

* * *

Што данас зову социјализам, то су пре звали комунизам. А Србин зна шта су то комуније, задруге.

У комунији у породичној задрузи, било је све опште: кућа, земља, алати. И нико то није могао да прода, ни да купи. Чланови комуније заједно су радили и заједно уживали.

Замислите сад на место мале породичне задруге, (комуније), велику задругу, која обухвата целу државу. Ту је све заједничко: куће, земља, алати, фабрике. Нит то ко може купити, ни оставити у наследство. Сви раде по снази и могућству и сви уживају плодове. Ето таква државна заједница био би комунизам. Комунизам и значи на српски заједништво.

У породичној задрузи (комунији) било је заштићено дете, да не одрасте на улици, била је заштићена девојка, да не иде у туђу службу; био је заштићен старац кад изнемогне. Сваки је имао одбране у беди и неге у болести.

То је хтео да постигне и комунизам у држави. Да нестане беде и невоље међу људима, да има сваки заштите и одбране.

Ето, то је језгро комунизма. А то је и језгро социјализма. У језгру нема разлике. Али у појединостима има. И комунизам и социјализам развијали су се, мењали су се. Друкчије су социјалисте замишљале пре социјално-демократску државу, друкчије је замишљају данас; друкчије ће је замишљати после. А како ће она изгледати у ствари, то нико не зна.

Једно се није мењало. Основ. Да дође до праве заједнице међу људима, треба сви да имају једнака права. Не сме да се роди један богат а други сиромах. Један да буде господар, други најамник. Јер господар исисава најамника. И сме дакле да буде личне својине. Оно, на чему се ради (земља) и оно чиме се ради, (фабрике, алати), треба да буде опште, друштвено, свију чланова државе. Тим начином би дошао у држави до царевања рад, а не капитал. Укидање личне својине, и да буду заједнички извори рада, то је био увек основ комунизма и социјализма.

Шта да буде са заслугом у социјалистичкој држави, о томе се разно мислило. Комунизам је више истицао начело: Сваки да ради по способности, а да ужива по потреби. Социјализам је већма тражио да сваки буде награђен по заслузи. И што ко заслужи да је његова својина. Дакле извор рада не сме да буде ничија лична својина, плод рада може.

Социјалне демократе држале су у Ерфурту, (Немачкој) велики социјалистички конгрес 1891. године. Тамо су донели програм и тај важи као најновији. Тамо стоји, као основно начело, да се лична, приватна својина преобрати у друштвену својину. (Поређано је и то, шта све да се преобрати у друштвену својину: Земљиште, окна и рудници, сировине, алати, машине, саобраћајна средства).

Но у ерфуртски програм ушло је и то, да се и производња еспапа претвори у социјалистичку, т. ј. да социјалистичка држава не производи никакав еспап за размену, трговину, него само оно, што треба њеним члановима. Друштво да производи само за друштво. То је ново у социјалистичком програму.

Како да се дели заслуга међу поједине чланове, у то се није упуштао ерфуртски програм. И боље! А боље би канда било да се није упуштао ни у оно, како ће изгледати социјалистичка производња еспапа. Зар може неко данас прописати како ће некада живети људи у социјалистичкој држави? И највећи државници и филозофи

ПОДЛИСТАК.

КАКО САМ ПРОШАО У АМЕРИЦИ?

(Путовање у Америчку Канаду. — Прилике у Канади. — Догађаји за време путовања и боравка на америчком земљишту.)

VIII.

Путовање из Монтреала за Европу и догађаји на лађи.

Дана 5. августа 1899. у 9 сати ујутру пошли смо са лађом »Ванкоувер«. Време је било врло лепо, слика, која се показивала на тој обали, била је врло лепог утиска, а нарочито за нас, који смо се у своју отаџбину после овакве подмукле преваре враћали. Сама лађа је била много боља од оне, на којој смо у Америку путовали. Исто тако нас је нешто божанствено ганути морало, кад смо при поласку опазили на једној згради, која је управ према нашој лађи била, један кип, представљајући једног свеца, који је своје руке у знак благосиљања над морем подигао. Обрадовало нас је врло паљење три ракете у знак да је лађа слободна и да се кретати може.

При сваком полазу, како у Европи исто тако и у Америци, силна се публика на обали скупи и путнике одушевљено испраћа. Своје рупце све донде у зраку млатају, док се простим оком видити може, за знак поздрава и сретна пута. И том приликом сваким путником особита мисао овлада и носи га својим најрођенијим, да се с њима бар у мислима опрости и поздрави. У исти мах га такође на далеки и опасни пут подсећа један призор, који перо није у стању описати и који човек никада заборавити не може.

Ова лађа је имала четири катарке, а садржина беше у њој 5231 тона. Та лађа припадала је енглеском друштву под именом »Dominion Line«.

Дана 13. августа беше недеља, а обичај је да се на лађи недељом служба Божја служи и то у дворани првог разреда. Та дворана је доста пространа; у њој је било 132 седишта, а свако седиште је бројем провиђено. Седишта су од црвенога плиша, а дрво је са позлатом украшено. У истој дворани има и један гласовир, велика и скупоцена огледала, те даје лепу и укусну одају. За знак, да ће служба Божја скоро отпочети и да се путници имају скупити, изиђе трубач на лађу на поље и труби знак црквени. — На службу Божју је дозвољено сваком присуствовати како од првог, тако и од другог и трећег разреда. — На истој лађи су се налазила и два англиканска свештеника, који су и службу Божју на енглеском језику обављали. Посетници службе Божје кад у салон ступе и своја места заузму, тада им послужитељско особље даде црквене књижице, у којима се црквене песме налазе и страну, на којој се прва песма налази покажу, а остале песме које следе, свештеник јави број стране. За гласовир је села једна дама од сапутника, која је песме на гласовиру пратила. — Надаље овај салон служи путницима првог разреда за обједе и забаве, али пушење у истом није дозвољено, јер за пушење има посебни мањи салон.

Дана 6. августа око 6 сахати у вече после вечере догодио се један смртни случај. Једна Енглескиња, која је по лечничкој одредби путовала за Европу и праћена својим мужем и дететом од 6 до седам година, била је врло слаба, и боловала је од срца, те да би своје здравље помоћу морског зрака поправила то се одважила на онај пут. Но пошто је тога дана још добрим апетитом вечерала, после вечере на лађу са осталим путницима изашла и чим је на зрак горе дошла, паде и поред одмах пружене јој лечничке помоћи, није више к свести доћи могла, већ је лечник изказати морао, да његова помоћ више не вреди, јер је умрла. Чим је лечник смрт утврдио, одмах су је бродарски послужитељи у болничку собу однели, а приступ је само њеном мужу и детету дозвољен био. Сутра дан у 12 сати по подне

су се у сличним стварима увек варали. Државе се не развијају ни по чијем пропису и ни по чијој вољи, него према свима приликама. А све те прилике скупа није још нико никад унапред прорачунао у — појединостима. Човек прави план, како ће до године да удеси послове у својој кући, па испадне десето, због разних прилика, које он није предвидео.

Многи, велики умови мучили су се, да створе комунистичку државу, или бар ситније комунистичке заједнице. Скоро 900 година пре Христа створио је Ликург у Шпарти такву државу. Није се одржала. — Христос и његови Апостоли радили су на томе. У Св Писму има забележено, како су у апостолско време први хришћани радили заједно, живели заједно и имали све заједничко. Из тога се после развило нешто десето — манастири. У Немачкој је у XVI веку за време сељачких побуна проповедао и стварао комунизам Тома Минцер, па моравска браћа у Чешкој, но све се то разбило код првих покушаја. У XIX. веку је у Француској Луј Блан покушао са народним радионицама. Оен је утрошио грдан новац да створи у Америци „Хармонију“ социјалистичку заједницу па се — разбило.

Врло су разни узроци, са којих су пропали ови покушаји... Али је главни узрок био, што томе још не беше време. Ствар није била зрела. Нису били услови за то.

Вара се сваки ко мисли, да се могу било буном и насиљем, било нечијом вољом створити велики преображаји у држави и друштву. Буне не стварају ништа. Оне могу само да улију душу у готову ствар, могу да је освештају са крвљу својом. Историја нас учи, да сиромаштво само по себи не може да створи нов друштвени економски ред, ако нису ту и други услови. Ми видимо из историје да се сиротиња пати вековима, умире од глади ако јој не створите олакшице, буни се, гине, али не ствара ничег новог, ако нема услова за то.

За социјалистичко друштво треба пре свега двоје. Треба велики друштвени развитак и напредак. Заједнички рад изискује савршене земљорадничке справе, машине, алате. Тога до скора није било. А поврх свега треба за социјалистичко друштво људи, који су зрели за задругу, који су научили да заједно живе и заједно раде... И јер тога није било зато су настрадали до сад сви покушаји на том пољу.

Да узмемо мали пример из нашег живота. Сви ми признајемо, како су потребне сеоске читаонице. Па опет нам силне те сеоске читаонице кржљаве, пропадају или не могу чак ни да се створе. А у Немачкој н. пр. бујају као — коров.

Да дође до читаонице треба да има много писмених људи. Не људи који са натегом могу нешто да прочитају ил напишу, него људи, који су научили да читају, који осећају потребу читања. Тога је у Немачкој више но код нас. И онда треба да су људи прожмани задругарским начелом, а такви се после неће разбијати због тога, што је председник Петар, а не Павао.

Па кад не може да дође до обичне читаонице, кад не може да дође до те мале и слабе заједнице без потребних услова, како ли је тешко да дође до оне велике најсавршеније заједнице међу људима која се зове социјализам?

Ко је имао прилике да ради на стварању и одржавању задруга, тај тек зна за оне тешкоће које прате тај посао. Земљорадничке задруге су најлакша форма задругарства. Оне не производе ничег заједнички. Већ су теже оне наше ратарске задруге где 10, 20 и 30 ратара узимају под закуп комад земље и обрађују га заједнички. Ту већ заједно раде до душе не све, али бар то парче земље. Па колико задруга издржи 5 година, а колико их се разбије? Занатлијске произвођачке задруге су најтеже. У тим задругама је све заједничко и чланови тих задруга цело време раде заједнички. Ту су људи бирани, пазе добро с ким ће спрегнути, па погледајте оне огромне тешкоће!?

Не велим да се те тешкоће немогу савладати. Ал ко је пратио и проучавао те ствари, тај види да један народ који хоће да створи социалистичку државу, треба да је скроз прожман задругарским духом. А за то треба да се народ васпита.

Ја тврдо верујем да социјализам неће остати на папиру. Људи ће се уздићи до његове висине. И зар може бити икога ко не види, да ток људскога друштва струји према социјализму. Машине, справе, алати, све се јаче усавршавају. Оне ће једном олакшати човеку у његовом послу и помоћи ће да лакше живи. Данас свака нова машина баца хиљаде радника на улицу, другима отештава живот.

Мора доћи време кад ће човек напредак науке употребити на општу корист а не на корист појединаца. А то време иде. Машине и капиталистичка производња изазивају невољу а невоља гони свет у задруге. Свет мора да се удружује, иначе неможе да живи. И та невоља ће га натерати да савлада тешкоће заједничког рада и живота. И он ће бити зрео за ново време и нову државу.

Енглеска, Немачка, Француска и друге напредне државе прекриљене су разним задругама. Број задруга расте тамо силном брзином. То је школа за будуће време. Тамо где буде највише и најразвијенијих задруга, тамо ће бити највише цигаља из којих ће да поникне социјално демократска држава. Без тих цигаља сурваће се сваки покушај.

А код нас? Код нас у Угарској је ужасно стање. Ми имамо веће и јаче сиротиње но ма где. Сиротиња је дошла нагло и невероватном брзином. И та сиротиња неможе да нађе места ни у фабрике, јер наша ђумручка заједница са Аустријом на нашу је штету. Наше фабрике бије Аустрија и неда им ни да се подигну.

Та ђумручка заједница и несретна политика мађарских државника уби нас. Место да смо гледали за чим смо и гледали колико толико економски напредак, место тога се главна снага трошила на то, да се подјарме немађарски народи.

Мађарски народ и мађарски радник није имао од тог ха не... И како стојимо данас у Угарској? Стојимо тако, да сиротиња више но у којој другој држави мисли на преврат, на крв, а нема изгледа, да ће та крв да створи боље дане.

Под именом социјализма, шире агенти неки пештанских Јевреја по нашем народу неке глупости, распаљују га и наговарају на кораке, који ће да изазову несрећу, а првој ствари само ће штетити.

Не држим баш да је страшно ни погинути. Ал кад се човек залаже за једну ствар, треба да је познаје и треба да је на чисто. Жалост је кад неког заведу и употребе га намерно да прљи крила као оно лептир на свећи...

Но о свему овом биће говора у доцнијим чланцима „Заставиним“.

J. T.

Ко је побеђен?

III.

У конференцији клерикалној решено је, у очи епархијске скупштине архидијецезе, да свештенике у одсецима кандидују сами свештеници а за световњаке, да припусте то световњацима и самосталној странци. Клерикалној странци врло је мало стало до епархијског школског одбора, јер су у питању само неколико школа и учитеља. Више јој је стало већ до одбора административног но највише стало јој до тога, да добије своју конзисторију. Преко конзисторије даду се притећи и оно мало радикалних свештеника; но што је далеко важније, преко конзисторије даду се бранити настојатељи манастира.

Саборски одбор утврди чињеницу, да рецимо настојатељ манастира Кувеждина, није способан за управу, да он манастир упропашћује и да се има свргнути. Доброћудан патријарх слаже се рецимо и сам с тиме. Е, али шта ћете? Ко поставља настојатеља? — конзисторија. Ко дакле има и да свргне настојатеља? — конзисторија. Настојатељ је не само економска него и духовна глава манастиру. Патријарх увиђа, да неки настојатељ не ваља и он би драге воље збацио њега. Ал' шта ћете, кад неда — конзисторија? Грабеж се зацарио у манастирима. Од манастира пада нека мрака и Његовом Блаженству.

била је сарана извршена и то на овај начин: Све бродарско собље, које није у служби било, у свечаном оделу обучено сарани је присуствовало, тако исто сви путници беху се на лађи искупили. 12 морнара изнесоше мртво тело покојнице у платно зашивено и к тому још 100 кила камена и стара жељеза придодато, те на једну дужу и ширу даску положено тело изнешено буде и на лађу на оно место положено где се ограда отворити може и где путници обично при искрцавању изалазе. То ушивено мртво тело изгледало је исто тако као када се стабла од какве воћке за пошиљку жељезницом у платно замотају, те нико не би могао мислити да је у том завоју мртво тело. Тада је самртница од свештеника опојана а путници као и присутно бродарско особље откривеном главом тај чин са осећајем попратише. Након обављеног свештеничког чина престаде машина од лађе да ради и у том тренутку подигоше морнари даску, на којој је мртво тело лежало тако, да је исто тело са даске у море склизнути могло. А у исти мах кад је мртво тело воду додирнуло удари машина подпуном својом снагом да лађу чим јаче даље креће, и сарана би обављена. Утисак је био тужан на путнике. Муж покојнице тражио је од капетана да га на американско земљиште одмах искрцају, јер се још копно на једној страни видити могло и јер његово даље путовање сад нема никаквог смисла. Но капетан лађе то учинити није могао, пошто наредбе су такве, да за време путовања нигде до означеног места ни један путник лађу оставити неможе. Усљед тога морао је и он с нами заједно до енглеског пристаништа Ливерпола пут да настави, а један од путничких свештеника заиђе код путника са молбом да сваки ком је могуће неки прилог за несретног мужа даде, како би му се путни трошак натраг у Канаду олакшали. И успех био је тај да се 30 долара (75 форинти) искупило. Несретни муж се првом лађом у Канаду вратио.

7. августа, у 12 сати у подне, обављен је попис путника, име и презиме, година старости и од куд је родом као и занимање сваког, и то с тога, што смо се имали кроз лед возити и ако би се каква несрећа на лађи десила, да се број путника и имена несталих сазнати узмогне. Тај »исказ« о путницима чува се у за ту сврху начињеној справи, те ако се сви путници заједно са лађом удаве, онда је дужност капетанова да справу са побележеним именима у воду пусти и пливајући по води мора се ма где од пароброда наћи, те се из ухваћене справе и налазећег се именика имена унесрећених путника сазнати може. — Истога дана у 9 сати у вече опазили смо од стране севера северну светлост, јер смо доста далеко на северу пут држати морали.

Док вожња кроз лед траје, донде је и најгушћа магла. Вода је услед пловећег леда и много ладнија од ваздуха, па с тога наступа јако испаравање и више пута је магла тако густа, да се испред лађе ништа видити не може. Једном приликом није далеко од судара са једном стеном од леда било, а тај судар смо могли само кроз особито велику пажњу бродарских мерника избећи, јер вода се непрестано из мора вадила и на град њена ладноћа мерила. Лађа се услед мерничког проучавања, да ли је лед у близини, сасма лагано напред кретала, те се на једном покаже из магле у најближој близини лађе једна повелика стена леда, а капетан учини одредбу, да се лађа помоћу кормила и точка у противну страну има одбити. То је све у тренутку ока обављено и ми бесмо судар избегли. Ми, који смо тај призор посматрали, одануcмо душом, јер нами путницима није та опасност саопштена, већ кад се опасност уклонила, била нам је цела слика показана. Још више смо се радовали, кад смо једанпут из ледене струје изашли.

Клерикална конзисторија је гилотина за своје противнике, ал' јака одбрана за „питоме калуђере“.

Разумете ли сада, зашто је патријарху стало толико баш до таке конзисторије?

На мајском сабору гласали су листом и самосталци за предлог: да се манастири даду под аренду. А на епархијској скупштини архидијецезе гласили су са калуђерима да се изабере така конзисторија која ће бранити калуђере.

Радикална конзисторија притегла би господу калуђере и помогла би саборском одбору, да се спречи харчење народнога добра а створе нови извори за школе и просвету. Разумемо дакле зашто је толико стало патријарху до већине; разумемо и либерале, старе потркуше патријархове; али разумеш ли ти, народе српски, оваки рад странке самосталне?

Год. 1900. трагао је и купио Васа Муачевић у Вуковару неке „заборавне ствари“ патријарха Георгија. Год. 1902. тражио је да се економска управа манастира одузме од калуђера, а манастири издаду под аренду и клео се децом својом да неће никад с калуђери; а 1903. гласају сви калуђери па вичу му громко: Живео под председник Васа Муачевић, а „народњак“ Васа кличе радосно патријарху: Живео патријарх! Искрено вам кажем, ја се овој појави од срца радујем. Давно је за нас јасно, да су главне вође самосталаца потајни либерали који су се само лукаво увукли у тор самосталски, да поштен, но неук народ самосталски доведу у логор општег свога покровитеља — патријарха Бранковића.

За нас је то давно јасно, у томе и лежи главни извор заваде и борбе између странке радикалне и главара странке самосталне. Но то не беше јасно народу. Данас је пукло већ и њему пред очима. И идуће саборско заседање наћиће самосталце у братском загрљају са странком клерикалном

Како је то лепо речено: „Самосталци мрзе насиља и самовољу, ма с које стране ово долазило, и зато су и изазвали овај пораз радикала“.... Заиста је лепо, само што не одговара истини. Какво ће становиште заузети странка радикална у неком становитом питању, то се могло видети тек на самој скупштини. Но необорива је чињеница, да су самосталци већ дан раније, у очи саме скупштине склопили савез са клерикалима и закључили да руше радикале.

Крупна је дакле лаж, да су тек на самој скупштини самосталци решили, да обарају радикале, јер нехтедоше, бајаги допустити: „да се јустифицирају изабрани скупштинари у карловачком протопресвитерату“...

Провидна је лаж и то, да вас је „Застава“ зато прогласила натражњацима, што сте ви били противни томе, да Душан Стојшић, као заменик школског референта добије гласа у скупштини; нити пак зато што сте ви били противни томе, да се униште световни избори протопопијата карловачког, већ вас је напала зато, што ни не покушасте да се споразумете са странком радикалном и ако је о томе било речи између Красојевића, др. Николића и других, него се одмах удружисте са патријархом Бранковићем и калуђерима. Не помаже ту више никакво извртање, јер факта сама и сувише јасно говоре против вас, драги „Србобране“.

О „њезиној благонаклоности угарској“ и спроведбеној наредби саборског одбора, расправићемо с вама у другом чланку, толико тек да се утешите и мало причекате.

А како тек страшно нагрдисте Његову Свјатост!! Како имадосте само душе да га тако ужасно нападнете? Та назвасте га чак и дахијом, а одерасте се вичући му: „живео“ и подвлачећи му се под скут!

Но небисте ли имали доброту, да нам набројите те наше силне грехове и неудаће? Ми би се томе јако радовали а народ на то има и права. Изволте дакле!

Небројено је пута у „Бранику“ споминано, како је некад др. Михајло ић утицао на министарство. Но једно сте заборавили да наведете, да је тај исти др. Михајловић, тужио карловачком суду изасланика административног одбора и са силним сведоцима доказао у суду, да га је изасланик лажно обедио чином недостојним и да је о томе обавестио и саборски одбор Па кад је поред свега тога ипак осуђен, предао је управу општине, а тада се тужио министарству и позвао се на судску истрагу. А зашто нећете да осудите вашег Гостовића и Вучетића, који су већ пре њега тужили се министарству? Ал' да богме, за вас важи она изрека: „кад двојица раде исто, ипак није исто.“

Михајловић је издајица а Вучетић — родољуб. Кад иду радикали пред владу, онда убијају автономију, а кад иду либерали, нотабилитети и самосталци — онда је то праведна одбрана угрожене автономије!

Давно сте се извежбали у клеветању и извртању, ал ваља принети и доказе. Изволите нам дакле казати, која су то браћа и синови средишњег одбора наше странке, који су добили стипендију од саборског одбора?

Врли родољуби, та ви са зар још и то ме радујете, шта је гроф Тиса — како ви лажете, избацио пред врата изаслан ство саборског одбора? Бедни створови! Та зар су они ишли у интересу свом? Зар они ниси бранили ствар народну? И ви мајчини родољуби тако о њима пишете?

Ненад.

Уређење српско-православне вјерско-просвјетне самоуправе у Босни и Херцеговини.

Несрпски листови, а нарочито они са полузваничне стране, у последње вријеме непрестано протурују вијести, као да су се угледале неке несугласице и спорови између српског-православног народа и више јерархије у Босни и Херцеговини, те да се тиме примакло крају ријешења уређења вјерско-просвјетне самоуправе, и представљају ствар, као да је свршена и да ће за који дан и само уређење остварено бити.

И што је најчудноватије, те гласове преносе и њеки српски листови, те се тим путем јавност криво обавјештава.

Зато је потребно, да се још једном нагласи суштина овога питања, како у истини стоји, и да се изнесе какви су изгледи за ријешење истога.

Не стоји, да је спор између народа и јерархије изазвало вјерско-просветно расуло и оне жалосне појаве, да су неке цркве за народ затворене, те неће да их похађа, нити да се у њима вјенчава, крсти дјецу, нити да свештеничким благословом сахрањује своје мртве, — већ је то изазвала иновјерна влада својим неограниченим и неоправданим мијешањем у чисто црквено-школске ствари, рушењем старих народних права у споменутој црквеној управи и при избору свештеника и учитеља, при оснивању и издржавању школа и распуштањем најглавнијих црквено-школских општина, као што су то представници народног свештенства и народа небројено пути у својим меморандумима и другим списима износили, и доказали да спор стоји због свега овога између народа с једне и окупационе управе с друге стране.

Да иновјерна влада није сметала и да се она није испречила између народа и архијереја, нити би икакав спор постао, а да се показао брзо би уклоњен и углађен био.

Многогодишњим напором и големим жртвама постигли су прваци, да је влада морала стати у страну, и ове године маја мјесеца израдили су представници народа и свештенства са митрополитима једно уређење, при којем су две-три ствари остале нерријешене, јер су се обје странке подвргле будућој поруци васељенске патријаршије. Исто је уређење поднесено и влади.

Влада је на исто ставила 22 примједбе и захтјева пре кратког времена, на што су без одлагања митрополити са представницима свештенства и народа заједнички и споразумно ставили своје противпримједбе и исте одмах министарству поднијели, код којег се сада ствар налази.

Да би ствар брже напредовала, отишао је у име архипастира сарајевски митрополит Мандић заједно са прваци народним: Јефтановићем, Шолом Кујунџићем и Јовановићем у Беч, да усменим преговорима и личним додиром са врховном земаљском управом питање приведу крају.

Ствар ова је дакле у рукама министарства, и једино од истога зависи да ли ће се овај спор већ једном свршити или у последњем тренутку опет разбити.

Само мало добре воље и искрености од стране окупационе управе и ствар се може доконати, иначе ће бити продужене и јачом снагом обновљене борбе.

Но и у случају, да се сада у Бечу с министром постигне споразум, ипак смо још врло далеко од свршетка, јер тек онда иде ствар у Цариград патријаршији да ријеши питања, која су отворена остављена, а да даде свој благослов, и тек онда се враћа ствар ради потврде Његовом Величанству — а све ово захтијева још много труда и времена, те би прерана била свака радост.

Народни прваци ће са своје стране чинити све, што у њиховој снази стоји, да се дође до успјеха и да ово што прије буде — али ствар ипак треба још доста времена и труда, док сазре и док дође до њена остварења, те и црква и народ, који тако жељно изгледају краја, имаће овом садашњем скоро осмогодишњем чекању још да допринесу нова стрпљења, које ће као неко искушење прећи над црквом и народом, којима се од свег срца пожељети мора, да се испуни народна изрека: „Трпен — спасен!“

Политички преглед.

Угарски сабор. Јуче, у среду, била је последња седница угарског сабора пред католичке празнике. У тој седници држао је Околичањи свој завршни говор, напао је владу и Фрању Кошута, што је своју странку завео, јер Тисина влада, као што неће да се бори за народне захтеве у војним питањима, тако исто неће дозволити ни нову поделу срезова, која би пружила могућност, да се народне жеље остваре и против дворске воље. Затим одговара министру домобранства, Њирију, који прети са опасностима на Балкану и вели, како мађарска опозиција у сабору неће дати никаква средства за пустоловне смерове и одлучно одбија свако мешање на Балкану. Министар домобранства примећује, како није говорио о мешању, него само о одбрани границе. На то примећује Холо: Ваљда се бојите мађедонског упадаја у Угарску. После њега говорио је мин. председник Тиса. Истакао је, како су у почетку били сви одушевљени за мађарске народносне захтеве у војним питањима, но како су о тога одустали, кад се владар показао противан томе. Тако је мађарски народ радио у прошлости, јер није хтео да изазива опасне замршаје. Нико још није тврдио, да је немачка команда незаконита. Хвали Кошутову странку, која се умирила. Позива и ону неколицину, који се још боре, да се окану, јер ако онеспособе државну власт да ради, сад кад на Балкану прете тако озбиљна врења, навућиће на себе велику одговорност.

Угарска влада не води политику да тамо напада и осваја. Ловаси му довикује: То сте и за Босну увек порицали! Идућа саборска седница биће у понедељак.

Зашто нема за њега место?

Било је време, кад је патријарх Георгије носио у својим недрима др. Полита, као млада девојка босиљак. Но мало по мало, испаде др. Полит из тих недара...

Он већ не зна како да му угове, а отац Георгије је према њему тако хладан. И бива све хладнији.

Испрва је др. Полит љут због тога. Каже: — Тај је калуђер према мени, као онај Циганин кад се давио у Дунаву. Кад је била највећа опасност, он је молио св. Николу, да му помогне, и клео се, да ће му упалити свећу као рука дебелу. Но што ближе биваше обали, обећавао је све мању и мању свећу, а кад стаде ногом на земљу и она најмања се свећа — истопи.

Јест, тако, баш тако је радио и отац Георгије Кад се давио и кад су му запљускавали читави таласи његових проневера преко главе, онда је било: Помози Михајло, а кад је Михајло помогао колико је могао, сад га не носи више у недрима.

Но не вреди кукати. Главно му је да се врати у стару милост? Ал зашто је то тако тешко?! Зашто нема више за њега места? Он поче промишљати о томе, дуго, дуго, али не налази одговора. Већ хоће скоро да сване, очи му се склапају и он заспа.

— — — — — — — — — —

Заспа и поче да снива. А у сну снива оца Георгија као дахију, обучена у џемадан и у димлијама с дугачким туром.

И о чем будан сања, то хоће у сну да изврши. Проба да му се увуче у недра, не иде. Џамадан је узан. Невоља! Напослетку му дође »сретна мисао«. Димлије су широке; дај да му се увуче у тур. То би била слава, већа но што је икада замишљаше на јави.

Већ хоће да изведе своју намеру, кад се уплашено трже. Не може ни тамо. Онамо, где би он, увукли су се већ браћа Прибичевићи: Светозар и Валеријан и уз њих Василије из Осека, и извирују оданде. Закаснио је. Срце му се стеже од бола и он се пробуди.

— — — — — — — — — —

Кад се пробудио, замисли се. Мислио је дуго и дуго, па онда тужно обори главу, и рече у себи: — Сан је сан! Али је моја несрећа, што је и на јави онако. како сам снио. Сад видим, зашто нема за мене места?

Вести из места и са стране.

Предавање у српској занатлијској и ратарској читаоници у Новом Саду.

У недељу, 14. дец. приређује српска занатлијска и ратарска читаоница предавање у 8 сах. у вече у трапезарији »код три круне«. Предаваће Бранко П. Николић »О отровима у кући и око куће« Чланови читаонице позивају се, да дођу са својим породицама у што већем броју на ово предавање. Имају приступа и гости, које чланови позову, и могу добити улазнице преко чланова читаонице. Улазница од особе стаје 40 пот. а за породицу 1 круну Улазнице се могу набавити код благајника Мише Милићева на житној пијаци, у вече на благајници.

Оставка на чланству у архидијецезалном административном одбору и конзисторији.

Пишу нам из Руме, да је тамошњи инжинир и члан радикалне странке Јован Татић, дао оставку на чланству у архидијецезалном административном одбору, камо су га изабрали удружени клерикали, либерали и „самосталци“, које је Георгије онако од милоште назвао „наша странка.“ Г. Татић је образложио своју оставку тим, што је по његовом назору цео склоп оне крње скупштине био незаконит, те према томе и свој избор, као и избор свију одбора сматра незаконитим. Али јављају, да је и тамошњи адвокат, др. Милош Николајевић, који не припада ни једној странци, дао оставку на чланству у конзисторији.

Читуља.

Пишу нам из Товаришева, да је тамо умро на појутарје св. Николе, бивши тамошњи општински бележник Лаза Петровић. Био је у своје доба један од најврснијих раденика на српском програму Милетићевом у оном крају, те је због тога морао напустити свој положај. У последње доба живео је повучено, али је врло радо причао о Милетићу и његовом времену. Лака му црна земља!

— Из Херцегновог (у Боки Котарској) јављају, да је тамо умрло председник читаонице Јово Накићеновић, општински тајник у пензији. У оном крају, где је зинула на Српство и хала и врана, тешко је србовати и тиме је сваки губитак већи. Лака му црна земља!

Прелаз у православље.

На појутарје св Николе, прешла је у Рачи (у Срему) сељанка Марија Михајловић из римокатоличке вере у српско-православну веру. Црквени обред обавио је тамошњи свештеник Станишић. Сведоци су били тамошњи ратари Милан и Љубоје Томашевић.

У помен епископу Фирмилијану.

у Београду је јуче пре подне одржана архијерејска заупокојена литургија у помен души преминулога скопљанског митрополита Фирмилијана. А јуче после подне одржано је свечано опело земних остатака покојникових. Тој свечаности присуствовали су заступници краља Петра, заступници свију тела и удружења, и многи грађани. Митрополит Инокентије држао је говор.

Куда води непромишљеност.

Стеван Миражић, ратар из Босута, оженио је пре једно десет месеци сина, али му се син са својом женом није хтео слагати, те су се тукли међу собом, а често пута је и свекар помагао свом сину, кад је младу злостављао. Ствар је дошла и до суда, те буду позвани сви у Митровицу у судбени сто. Млада се враћала с својим братом на колима кући, а Стеван је са сином изашао напред, сачекао их у путу, зауставио кола, измахнуо на младу сикиром и хтео да је убије. Младин брат прихвати сикиру за држаљицу и одбије ударац, али му зет — Стеванов син — прискочи, убоде га ножем у руку те Стеван добије маха, измахне још једаред и удари младу. Рањена млада и брат јој пренети су у митровачку болницу, а Стеван, кад стиже кући и виде шта је починио, из страха од казне, обесио се!

Ћирилица у Хрватској и Славонији.

И ако постоји закон о ћирилици, ипак га је сваки котарски предстојник тумачио на свој начин: који је хтео да допусти, допустио је, а који није хтео, у његовом се котару није смело служити ћирилицом. Једна општина — Медак — после година и година добила је дозволу, да се њоме може служити. Сада ће ударити бубњи и свирале наших владиноваца, о неком успеху! Заиста жалосно, кад се законом у руци мора чувати закон против чувара закона!!!

Здравље бана Пејачевића.

Бан Пејачевић отишао је на пут у Италију да се опорави. Ако се опорави, доћиће око половине јануара натраг, јер ће се онда отворити земаљски сабор.

Освета преваренога мужа.

Миливоја Јовића, механџију у Дети (Банату) оставила је жена, понела му шест хиљада круна и одбегла с момком Лазом Костићем у Модош. Кад је преварени и окрадени муж дознао куда су се њих двоје склонили, оде да их потражи. Баш кад је стигао у Модош жељезницом, затекне њих двоје како се спремају да отпутују истим возом, којим је он дошао. Он — муж — извади револвер и испали га. Лазу је на месту убио а жену лако ранио.

Брзојави „Застави.“

Стигли 11. децембра.

Разрешење општинског заступства.

Трст. Упорно се подржавају гласови, да ће овдашње општинско заступство бити разрешено.

Румуни и Мађари.

Букурест. Румунски министар спољних послова изјавио је у сабору, како ердељски Румуни нису никада устајали против целокупности Угарске. Он жели, да Румуни из Румуније и Румуни из Угарске живе међусобно као браћа и да се између Румуније и Аустро-Угарске подржавају најбољи односи.

Трговина.

НОВИ САД, 11. децембра 1903. год. Пшеница прва кажвоће нова 14 К. 60—— п. Пшеница средња 14 К — н. Пшеница лакша роба 13 К. 60—80 п. Наслица ———— Јечам 10 40—60 н. Зоб 10 К — д — п. Кукуруз у зрну — К. 9·——10 — п. зрну нови — К. ——— у клипу — К. ——— н.

Масти 68 фор. Сланина сува 68 фор. дебљина паљена 68 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки	46—48 нов.	живе
„ средњи . .	44—45 нов.	мере
„ лаки . .	42—43 нов.	

Све од 1 килограма.

Теоци .	30—32 нов.	по клгр.
Јагњци	———	по пару фор.
Овци	10—20	по пару фор.

Стање воде под Новим Садом.

23. дец. било је . . . . . 4.12 мет.
24. дец. било је . . . . . 4·06 мет.

*

БЕЧ, 22. децембра 1903. — (Оригинални извештај са марвеног вашара на св. Марксу од фирме Т. Бајић и Ђ. Остојић.) На данашњем вашару је било пријављено 4955 комада мађарских и 6955 комада пољских. Свега 11910 комада.

Трговина је била трома.

Продавало се:

Прима роба	106—108 кр.	изнимно 110 кр.
Средња „	102—104 „	
Лакша „	94—100 „	
Сремска „	102—106 „	
Српска „	94—100 „	
Пољска „	72— 90 „	

Цена је сланини 128—— кр.
„ „ масти 130—— кр. Све од 100 кгр.

*

Течај златног и сребрног новца на будимпештанској берзи.

Дукати	11 кр. 35 с
Наполеондори (20 франака)	19 кр. 06 п.
Угарска златна рента (од 100 круна) . .	120 кр. 55 п.
Угарска крунска рента	18 кр. 90 п.
Аустријска златна рента	120 кр. 60 п.
Немачке државне марке (од 100 мар.) .	117 кр. 22 п
10 фунти стер. (мењачки курс у Лондону)	239 кр. 30 п.

Терминска продаја (шлусови).

Жито за април 1904.	7·72	7·73
Раж	6·60	—6·71
Зоб	5·43	—5·44
Кукуруз за мај	5·20	5·21

ПРОДАЈА.

Једна гостиона са 7 соба, кујном, подрумом, шпајзом, и једном касапницом, шупа велика, са 2 штале, двориште у простору од 800 кв. хв. у добром месту, даје се **у закуп на 3 године**, или вечито уз амортизацију **на 5 година**.

Обратити се треба на администрацију „Заставе“.
1047 1—3

Потпуна замена за француски коњак

које се може свуда добити јесу марке старе реномирате фабричне фирме

ГРОФА СТЕВАНА КЕГЛЕВИЋА НАСЛЕДНИЦИ
(Grof Keglevich István Utódia).

Централна писарна:
1018 3—6 **Budafok (Promontor).**

ПОМОЋНИК

вичан бранжи кратке, галантеријске и нирнбершке робе, изврстан аранжер излога, који говори потпуно српски и немачки може одма бити акцептован. — Понуде са сликом и ознаком плате треба упутити на **D. W. KRAUS,**
1—3 1055 у Земуну.

ДРАЖЂАНСКА ФАБРИКА МОТОРА

ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО

(пређе Хиле) филијална радња и радионица:

IGNÁZ GELLÉRT & Co.

Budapest, VI., Theresienring 41.

(ТЕЛЕФОН БР. 12—91.)

Препоручујемо приповнате најбоље, најсавршеније, најтрајније израђене Дражђанске Бензин-Моторе и локомобиле и моторе за извлачење гаса.

Просто удешавање!
64 одликовања!

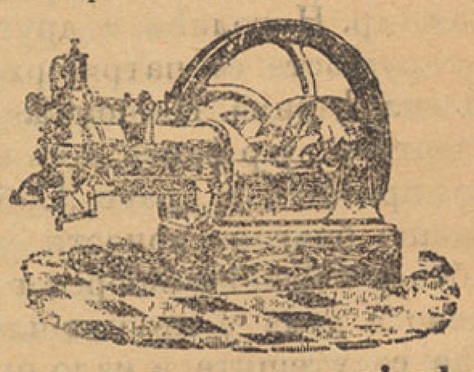

Најјефтинији рад!
8 држ. медаља!

8000 мотора су на највеће задовољство лиферовани!

За удешавање млина, за прекрупу, за коморе с храном, за млекаре, за сечење дрва, за водене пумпе, за вршидбу и за сваки могући економски и индустријски посао најбоља радна снага. — Дражђански мотори су при свакој радној утакмици и на свакој изложби са првом наградом одликована.

Повољни услови за плаћање!

Најшира гаранција!!

Ново! У Будимпешти смо једну главну радионицу под управом једног дражђанског главног монтера са најстручнијим особљем установили. 1053 1—10

Има хлеба и без мотике!

Говори се увек и чује се на сваком кораку, како се наш народ тужи, на неродицу, рђаве године итд.; плаче; за старим, добрим временима, а неће да пружи руку и да домаши сам себи своје велико богатство. Што не изда земља ораница, у ситној храни и кукурузу, издаје као пашњак и ливада, само треба умети и разумети. Јер није довољно радити од дана до дана, да се човек нахрани и своју наготу покрије, него треба по који бели новчић сачувати и за црне дане. Наша браћа у Србији обратила су пажњу и развила једну, добро познату грану привреде — сточарство, а поред њега и воћарство. Њихови свињи и рогата марва извозе се на далеко и скоро целу државну потребу покрива та њихова трговина. Поред тога су они прегли (а успеће, јер устаоцу и Бог помаже!) да не извозе само стоку, живу и заклану, да не извозе само сирове коже итд., него да по могућству прерађују и те прерађевине продају. Позната је истина, да кад се у неки посао уложи више труда и рада, да се онда тај посао много боље и исплаћује.

Они покренуше — што се одавна радило у западној Европи, да пате живину, сакупљају и продају јаја, да музу краве, праве павлаку (кисели кајмак), масло, скоруп (слатки кајмак), итд., а нарочито да сире сир и да суше говеђе месо (пршуту). И то све они извозе и добијају лепе новце.

У равном Срему, особито у Посавини и Подлужју, најближој близини Србије, има још наших јаких кућа, које имају чопоре свиња, оваца, па и рогате марве; паше имају и сувише. Има кућа, које имају по четрдесет и више крава, па их не музу. Задовољавају се тим, што им краве отхрањују теоце!

Што се сири сира, то је понајвише овчији, али и то се ради више за кућевну потребу него за трговину. Има их додуше који и продају, али то једва ради свака десета кућа у селу. Кравље млеко се продаје из оних села, која су варошима у најближој близини, а онима даље се не исплаћује да музу краве, јер немају коме продати млеко! Кад би се ту почело малко само мислити, кад би се погледало шта ради други свет, видило би се, да се много може кад се хоће, а ако се и не може све продати у млеку, може се насирити сира и налупати масла — а позната је ствар, да се оно најбоље продаје и на томе најбоље зарађује, што је за јело.

У Србији је пољопривредно друштво и савез земљорадничких задруга узео ту ствар у своје руке; неке наше пољопривредне задруге почеше (у Славонији), а по негде створише млекарске задруге, које не само да лепо напредују, него и добацују чисте хасне.

Штајерски сељак куд и камо је сиромашнији од нашега. Више него пола села живи по туђим кућама, а кад има једну краву, храни само њеним млеком себе, жену, па и децу бар 100 дана у години. Ако има више крава, онда се ничим другим и не бави него млекарством и сирењем сира. Пет крава му је доста, ако нема ни куће ни кућишта, да храни целу своју породицу, па ма како да је удаљен од вароши, често пута иде по 3—4 сата пешке, а толико и натраг, али прода млеко, па је весео јер не само што ће том зарадом да подмири свакидашње потребе, него ће и лепу крајцару да метне на страну, да му се увек на невољи нађе. И тако живи тамо сељак, али тај сељак нема паше као у нашим крајевима, него у штали храни марву, једва ако је где-год уз друм мало напасе. Мора да купи сена, да је храни, па је ипак весео и задовољан. Ако има мало земљице, он мора с ње да скине по два плода: кад скине жито, сеје хељду, коју жње тек у мрклу јесен; кромпир, хељда и кукуруз, то му је храна целе године; житни и ражни лебац једе једва свечаником, али му је ипак главна храна млеко масло и сир.

Мушку телад продаје а женску одхрањује, и на тај начин умножава свој иметак и подиже своје благостање. Маторе краве кад прода, мење новац на страну, па ако му се за десетак година не деси што необично, да би — према свом стању — морао много новаца издати уједаред, ето му прилике да с кући кућу или набави парче земље, коју ће на кравама орати. Краве своје чува, негује, пере их и чеше — што наш сељак не ради; чува их од назеба и прехладе, а и како да не: не само млеко, сир, масло, месо, кожа, рогови, папак и црево да вреди новаца, него му вреди новца и златом се исплаћује ђубре говеђе, јер нема ни земљорадње па ни виноградарства, без ђубрета: оно треба да даје храну биљци, од које ћемо ми да добијемо храну!

Треба погледати само на сиромашне Словаке. И они кад дођу у наше крајеве, хватају се сваког посла, али прву заштеду што зараде и заштеде, купују краву. Њу тимари жена, музе је и млеко продаје, те тако има и она посла и зараде, а крава у кући не само да је од хасне, него се још оне године, кад се купи, исплати, а ако је газда или газдарица сами тимаре, исплати се и по двапут.

Распитивао сам зашто наши људи којима може бити и који у кући доста троше сира, не узимају овчији од наших сељака, него купују са стране; питао сам трговце, зашто не уведу по дућанима, кад га се довољно производи у Сенти, Сомбору, у Срему па и по другим крајевима?

Сви одговорише, да се наш сир мора трошити брзо, јер кад се качица отвори, ако се не троши брзо, квари се.

Томе би се дало доскочити, кад би се сир сирио у мањим судовима, тек колико се у којој кући троши за дан-два, као што се сири у Липтовској жупанији, познати липтовски сир.

Ту би требало мало промислити, и отворити међу народом ту грану производње: онај, који има много стоке нашао би радива међу сиротињом, онај, који има мање, порадио би тај посао са својим друштвом. Што је главно: ако с почетка не би — можда — било велике хасне, штете зацело неби било; почетак је сваки тежак, али је тим слађи успех!

Треба мало о томе промислити, јер не само да је штета, грехота, него и велика срамота, да се ми овде, особито по Срему гушимо и давимо маргарином (вештачким маслом), који се кува из животињских костију, код толике силне стоке и добре паше! Маргарин нам се већ увукао у трговину, квари нам помало и укус — а свега тога не би морало бити, кад би наш народ почео да обраћа мало више пажње и да уложи мало више труда у ту грану привреде. Крајње је време, а ми мислимо, да је у првом реду позвана она наша интелигенција, да отвори народу очи и у том правцу, која му је најближа: његов попа и учитељ. Као што се у многом чему кренуло напред, тако би се могло кренути напред и у том правцу, кад би се својски прегло!

Ω.

Белешке из привреде.

Ђубре треба заорати што пре

И сада се често виђају гомилице ђубрета на њивама, које по више недеља па и месеца не растурене леже. Овакав поступак од стране привредника врло је штетан. Јер, ђубре извежено и на гомилицама остављено, изложено је непрестаном растварању и хлапљењу, (ветрењу) а то бива све више и више што дуже на отвореном простору и сунчаној жези лежи; и свагда где су гомилице дуже времена лежале, настаје бујност земљишта, те на таким местима усеви су местимични, полегну, а плод им је кржљав и штур.

Многи привредници имају обичај да ђубре из дворишта извезу и у велику га гомилу сложе у њиви. Разуме се да они чине из више узрока: Или да уграбе време док још њиве нису пооране, кроз које се са колима има проћи, или је њива која се има ђубрити на таквом месту, да се ђубре може изнети само када има снега, или је време да се други посао не може радити и т. д.

Ово није рђаво што ће привредник ђубре своје изнети раније на њиву, једно због тога што очисти своја дворишта, а друго што је уграбио време те га извезе које може кад хоће по њиви растурити. Али није практично слагати га у њиви и по крај њиве. Јер такође ће се и то место на коме је сложена та гомила ђубрета и пређубрити и усев ће бити местимичан, полегне и плод рђав. Тако извежено ђубре, треба сложити у што већу гомилу, добро нагазити и земљом затрпати да не ветри.

„Економ“.

Позив на претплату.

Са 1. јануаром 1904. ступа „Застава“ у прву **новогодишњу четврт** „Застава“ излази на 6 страна, **6 пута недељно**, а то је сваки дан осим понедељника и дана после празника.

Ми ћемо и даље чинити све што можемо, да одржимо „Заставу“ на оној висини, која одговара угледу народа и радикалне странке. На сваки начин, имаћемо пред очима народне интересе. У послу око издавања овога листа могу нам помоћи пријатељи странке и „Заставе“, ако се постарају, да њихова сарадња буде још обилатија и да нам стеку нове претплатнике.

Обраћамо нарочито пажњу на „Заставине“ бројеве од петка, који такође на 6 страна излазе. Овако проширени народни бројеви доносе расправе о задругарству, привреди, о народном здрављу, о правним поукама итд. Ти се бројеви удешавају за најшире кругове, а предплата за њих стаје **4 круне годишње а на три месеца 1 круна**.

Иначе је цена „Застави“: 28 круна годишње, 14 круна на по године, 7 круна на четврт године, а две круне и 40 потура на један месец.

Најлакше се предплаћује поштанском упутницом.

По решењу управе, лист се **ником не сме** давати на вересију.

У Новом Саду, 11 децембра 1903.

Уредништво и администрација „ЗАСТАВЕ“.

ПОЗИВ
НА
ЗАБАВУ с ИГРАНКОМ
КОЈУ ПРИРЕЂУЈЕ
НОВОСАДСКО СРПСКО ЗАНАТЛИЈСКО ПЕВ. ДРУШТВО
„НЕВЕН“
Други дан Божића (26. децембра) 1903.
ПОД УПРАВОМ СВОГА ЛИКОВОЂЕ
г. ИСИДОРА БАЈИЋА,
У ВЕЛИКОЈ ДВОРНИЦИ „КОД ЈЕЛИСАВЕТЕ“
У КОРИСТ ДРУШТВЕНЕ БЛАГАЈНЕ.

Добровољни прилози примају се захвално и изнеће се на јавност.

На забави ће свирати тамбурашки збор Липе (Филипа) Грујића.

Помажући чланови имају бесплатан улазак.

Улазница од особе 1 круна.

РАСПОРЕД ЗАБАВЕ.

I. део.

1. *Синико:* **Боже во имја твоје...** пева мешовити лик
2. *Ст. Ст. Мокрањац:* **Бојо ми Бојо** (I. руковет), пева мушки лик.
3. а) **Ала нешто...**
   б) *Мендлсон:* **На одру кад лежим своме,** пева женски лик.
4. а) *Милчински:* **Песмо моја...**
   б) *Дирнер:* **Ала хучи,** пева мушки лик.
5. *Јов. Живојновић:* **Српски походи,** декламује гђица *Бојана Дракулићева*, чланица „Невена“.
6. *Штунц:* **Нек' се браћо...** пева мушки лик.
7. **ЗВОНИ НА ЈУТРЕЊЕ.**
   АЛЕГОРИЈА У 2 ЧИНА СА 1 СЛИКОМ.
   По замисли **Ј. Екслера**, саставио и допунио **Ј. Живојновић.**

ОСОБЕ:

Сироче — — — — гђица *Бојана Дракулићева*
Добротвор — — — г. *Тоша Грујић*
Анђео — — — — гђица *Катица Настасићева*
Пакост — — — — гђица *Анка Мишићева.*

Више деце.

Редитељ: г. *Јован Екслер,* члан „Невена“.

За тим: ИГРАНКА.

KIHIRDETÉS.

A pécsi anyakönyvi kerület alulirott anyakönyvvezetője kihirdeti, hogy:

1. Vucsicsevics János, ki családi állapotára nézve: nőtlen, és a kinek vallása: görög keleti, állása (foglalkozása): órásmester, lakóhelye: O Pazova (Szörém megye), születési helye: O Pazova, ideje: 1876. évi február hó 10. napja s a ki Vucsicsevics Erzsébet.

2. Arnold Alojzia, ki családi állapotára nézve: hajadon, és a kinek vallása: római katholikus, állása (foglalkozása): varrónő, lakóhelye: Pécs, Kaposvári utcza 10. szám, születesi helye: Pécs, ideje: 1877. évi április hó 9. napja s a ki Arnold János és Herold Katalin leánya egymással házasságot szándékoznak kötni.

Felhivatnak mindazok, a kiknek a nevezett házasulókra vonatkozó valamely törvényes akadályról vagy a szabad beleegyezést kizáró körülményről tudomásuk van, hogy ezt alulirott anyakönyvvezetőnél (helyettésnél) közvetlenül, vagy a kifüggesztési hely községi elöljárósága (illetőleg anyakönyvvezetője) útján jelentsék be.

Ezt a kihirdetést a következő helyeken kell teljesiteni u. m.: Pécsett és az megjeleni hirlapban.

Kelt Pécsett 1903 évi deczember hó 8. napján

HARTEG,
anyakönyvvezető.

ОБЈАВА.

Потписани матричар печког матрикулашког среза објављује, да:

1. Вучичевић Јован, који је по свом породичном положају: неожењен, а који је вере: грчко источне, занимања: сајџија, боравиште: Стара Пазува, место рођења: Стара Пазува, година и дан рођења: 10. фебруара 1876. године, а који је син: Вучичевић Јелисавете.

2. Арнолд Алојзија, која је по свом породичном положају: девојка, а вере: римокатоличке, занимања: шваља, боравиште: Печуј, месторођења: Печуј, година и дан рођења: 1877. године 9. априла, а која је кћи: Арнолда Јаноша и Херолд Каталине, желе ступити у брак.

Позивају се сви они, који би знали за какву законити препреку, што се односи на женике, или за какву околност, што искључује слободни пристанак, да то пријаве потписаном матричару оног места, где се ово јавно обнародује.

Ово се има објавити у Печују и путем јавних листова.

Печуј, 8. децембра 1903.

ХАРТЕГ,
матричар.

1034 1—1

Карловачки суџука, моста и сенефа руског и енглеског теја и најфинија рума.
Фина зејтина, пиринџа јефтине кафе.
Ситна грожђа, крупна бадема и лешњика.
Минхенско шпатен пиво у флашама.

ДЕЛИКАТЕСА и ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА
Љ. СТЕФАНОВИЋА СИН, НОВИ САД
Основана 1866. Главна улица бр. 27.
Телефон бр. 76.

751 59—

Грчка лековита вина:
Mavrodaphne, Cypro, Asbiier, Malvasier.
Сваки дан свежа путера за теј, са спахилука надвојводе Албрехта.
Добра вина у боцама — Минералне воде.

ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
ТЕОДОРА ТУРИНСКОГ
у Вел. Бечкереку
код „златног јагњета“
главна улица, код српске цркве.
Препоручује за наступајуће празнике своје обилато стовариште: *Шећера, каве, пиринџа, свеће, најбољег зејтина, бадема, лешника, грожђа, ораја, шљива, правог енглеског рума, руског чаја, Thee-Broda ликера, коњака, добре праве комовице и шљивовице, јужног воћа* и т. д.
Послуга тачна и брза.
Све по најумеренијој цени.
Најбоља каквоћа. 1033 5 10

У Америку и Канаду!
Најјефтиније и најбрже путовање је са првим свецким лађама у следећа пристаништа:
Невјорк, Бостон, Филаделфија и Халифакс, (Канада).
Лађе полазе недељно три пута.
Безплатне и брза извешћа даје:
Anglo-Continentales Reise-Bureau. Rotterdam
(Holland), Korte Wijnbrugstraat 4.
878 7—10

ВЕЛИКА
ШТАМПАРИЈА И КЊИГОВЕЗНИЦА
Ђорђа Ивковића
у НОВОМ САДУ
у дунавској улици, у сопственој кући снабдевена са 7 машина, које креће гас-мотор, а уређена *најновијим модерним и сецесије словима, украсима и шарама* сваке врсте, израђује све штампарске и књиговезачке послове брзо, тачно и на највеће задовољство, а све по цени јефтиније него игде. 931 5—25

НАЈВЕЋА СРПСКА ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
Стојановић
Радовановић
у Новом Саду
главна улица бр. 2. Филијала темеринска улица бр. 29.
Снабдевена са највећим избором сасвим свеже робе
Од сада и за предстојеће празнике вапредно
СНИЖЕНЕ ЦЕНЕ
сваки купац добија као божићни дар један леп календар.
Кафе, шећера, правог руског чаја, финог рума, коњака чоколаде, свећа, најфинијег зејтина, бадема, лешњика, ораја, шљива, меда, суџука, грожђа крупна и ситна, смокава, урме, ајвара, јегуља, харинге, сардина, рака, и других конзерва.
Тачна и брза послуга.
1042 3—3

ЗА МОЈУ
мануфактурну и памука трговину
потребујем једног старијег помоћника. Исти мора бити добар продавац и у памучној струци потпуно вичан. Осим српског језика, треба да зна немачки, мађарски и добро румунски. У оферту треба да означи плату фикс и препис сведоџба да пошље на
Милана И. Мађарева
Темишвар, Јозефштат.
1036 3—3

НАЈБОЉЕ и НАЈЕФТИНИЈЕ
БОЈЕ, ЛАКОВА, ПЕМЗЛЕ И БРОНЗА
може се добити у новоотвореној радњи
БОЈА, ЛАКОВА, ПЕМЗЛЕ, БРОНЗА И Т. Д. КОД
Д. КОДА
У НОВОМ САДУ
КОМИСИОНА РАДЊА 262 32-53

БЕК, КОЛЕРА И ДРУГА
У БЕЧУ, БЕРЛИНУ И ЛОНДОНУ.

Одликован I. наградом у Будимпешти 1898. и 1903.
најискуснији лек
ПРОТИВ ОПАДАЊА КОСЕ, ПРОТИВ ПЕРУТА
Колумбов балзам за прање главе
који после првога прања прекида опадање косе. После дуже употребе потпомаже растење косе, те тиме превазилази свако средство, које се икада налази у употреби.
Цена једном стаклету 2 круне.
За Угарску шаљем два, за Босну, Херцеговину и Далмацију три стаклета са плаћеном поштарином. За Србију и остале државе 6 комада са плаћеном поштарином. 799 12—
Женад Ранисављев,
женски и мушки фризер и парфимериста
Budapest, Soroksári-utcza 8. szám. Kalvintér mellet.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни урдник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.